

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

д.т.н., проф. О. О. Новомлинець

«__» _____ 2026 р.

ПРОГРАМА

вступного випробування
за спеціальністю В10 «Філософія»
за освітньо-професійною програмою
«Філософія глобальної безпеки та суспільних трансформацій»
на базі освітнього рівня бакалавр, магістр, освітньо-кваліфікаційного рівня
спеціаліста

Розглянуто

на засіданні кафедри філософії і
суспільних наук

протокол №4 від 27.03.2026

Чернігів – 2026

ЗМІСТ

1.	Вступ	3
2.	Перелік тем за модулями	4
3.	Модуль 1. Історія Філософії (поглиблений курс)	4
4.	Модуль 2. Систематична теоретична філософія	6
5.	Модуль 3. Методологія філософського дослідження	7
6.	Вимоги до здібностей та рівня підготовленості абітурієнтів	8
7.	Структура екзаменаційного білета	8
8.	Критерії оцінювання вступного випробування	8
9.	Рекомендована література	9
10.		

ВСТУП

Програма фахового вступного випробування розроблена для прийому на навчання для здобуття освітнього ступеня «магістр» галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» спеціальності В10 «Філософія» осіб на основі диплома бакалавра або магістра (спеціаліста).

Ця Програма спрямована на перевірку рівня фахових знань, умінь та навичок наукового аналізу і синтезу, необхідних абітурієнтам для успішного опанування програми магістра за відповідною спеціальністю та проходження конкурсного відбору.

Мета фахового вступного випробування — формування контингенту здобувачів вищої освіти, здатних до самостійної науково-дослідницької та аналітичної діяльності у галузі філософії, шляхом оцінювання рівня фахової підготовки абітурієнтів, їхніх здібностей до концептуального мислення, методологічної рефлексії та критичного аналізу філософських текстів і проблем.

Зміст програми має інтегрований і поглиблений характер і включає питання трьох модулів:

- Модуль 1. Історія філософії (поглиблений курс)
- Модуль 2. Систематична теоретична філософія
- Модуль 3. Методологія філософського дослідження

Формою проведення фахового вступного випробування є **письмовий екзамен**, що передбачає тестові завдання.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ЗА МОДУЛЯМИ

МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ (Поглиблений курс)

Тема 1. Давньосхідна філософська традиція

Специфіка філософування в культурах Сходу та проблема демаркації між філософією та релігією. Конфуціанство як система соціальної етики та її вплив на державотворення. Даосизм: онтологія Дао, принцип у-вей та проблема природи і культури. Буддизм: доктрина анатта, концепція карми та сансари, філософська антропологія страждання та звільнення. Джайнізм. Веданта та Санкх'я: онтологічні та гносеологічні виміри.

Тема 2. Антична філософія: генеза та проблематика

Передфілософський світогляд і специфіка переходу до раціонального дискурсу. Досократики: проблема архе та її онтологічні інтерпретації (мілетська школа, піфагореїзм, елеати, Геракліт). Апорії Зенона та проблема руху і нескінченності. Атомізм Левкіппа-Демокріта: матеріалістична онтологія та механістичний детермінізм. Антропологічний поворот: софісти й Сократ, проблема відносності істини та етичне знання. Платон: теорія ідей, концепція душі, гносеологія анамнезу, держава і справедливість. Аристотель: метафізика форми і матерії, вчення про категорії, логіка як органон наукового знання, етика чесноти. Еллінізм: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм — як відповіді на кризу полісного світу. Неоплатонізм: еманация, містичне єднання та вплив на середньовічну думку.

Тема 3. Середньовічна філософія

Синтез античної філософії та монотеїстичного богослов'я. Патристика: апологетика, Августин Блаженний — гріх, благодать, час і вічність. Схоластика: раціональне доведення віри, Ансельм Кентерберійський, Тома Аквінський — спів відношення розуму та одкровення. Суперечка про універсалії: реалізм, номіналізм, концептуалізм. Містична традиція: Майстер Екхарт. Арабська філософія: Авіценна, Аверроес та трансляція аристотелізму до Європи.

Тема 4. Філософія Відродження та Реформації

Гуманізм як антропологічна революція. Флорентійський неоплатонізм (Піко делла Мірандола, Фічіно). Натурфілософія: Бруно, Кузанський — пантеїзм і нескінченність Всесвіту. Соціальна утопія: Мор, Кампанелла, Макіавеллі — влада, держава, мораль. Реформація як критика авторитету та релігійна суб'єктивізація. Контрреформація. Передумови наукової революції.

Тема 5. Філософія Нового часу та Просвітництва

Наукова революція XVII ст. і нова методологія: Френсіс Бекон — індукція та критика ідолів пізнання; Рене Декарт — дуалізм, *cogito*, дедуктивний метод. Раціоналізм і емпіризм як основні гносеологічні напрями: Спіноза (субстанція, пантеїзм, свобода як пізнана необхідність), Готфрід Лейбніц (монадологія, принцип достатньої підстави), Джон Локк (первинні та вторинні якості, ідеї та досвід). Просвітництво: розум, прогрес, суспільний договір (Руссо, Монтеск'є, Вольтер). Кант: критична філософія — «Критика чистого розуму», трансцендентальний ідеалізм, антиномії, категоричний імператив. Гегель: абсолютний ідеалізм, діалектика, філософія духу, «Феноменологія духу».

Тема 6. Сучасна та новітня філософія

Посткласична критика розуму: Шопенгауер (воля як першооснова), Ніцше (воля до влади, нігілізм, надлюдина, вічне повернення), К'єркегор (стадії існування, суб'єктивна істина). Марксизм: матеріалістична діалектика, відчуження, ідеологія; неомарксизм (Франкфуртська школа, критична теорія). Позитивізм та його еволюція: О. Конт, Мах, Венський гурток, аналітична філософія (Рассел, Вітгенштейн). Прагматизм (Пірс, Джеймс, Дьюї). Феноменологія: Гуссерль — інтенційність, редукція, життєвий світ. Герменевтика: Дильтей, Гадамер — розуміння та інтерпретація. Екзистенціалізм: Гайдеггер (буття і час, *Dasein*, турбота), Сартр (свобода і відповідальність), Камю (абсурд), Ясперс. Персоналізм. Психоаналіз і його філософські імплікації (Фройд, Юнг, Фромм, Лакан). Структуралізм і постструктуралізм (Леві-Стросс, Фуко, Дерріда, Дельоз). Постмодернізм. Філософія науки XX ст. (Поппер, Кун, Лакатос, Фейєрабенд). Сучасна аналітична філософія.

Тема 7. Українська філософія: традиція та сучасність

Духовні витoki та ментальні особливості української філософської традиції. Філософська думка Київської Русі: «Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повчання» Мономаха. Гуманізм та полемічна думка XVI–XVII ст.: братства, Острозька академія, полемічна література (Вишенський, Смотрицький). Києво-Могилянська академія як центр академічної філософії. Філософія Григорія Сковороди: серце, самопізнання, три світи та концепція «сродної праці». Університетська філософія XIX ст.: О. Потебня (мова і думка), М. Драгоманов, М. Грушевський. Кирило-Мефодіївське товариство: соціально-філософські ідеї Шевченка та Костомарова. Філософські та суспільно-політичні погляди І. Франка та Лесі Українки. Філософія діаспори: Д. Чижевський, В. Липинський, Д. Донцов. Радянська доба і опір: «шістдесятники», філософський андеграунд. Сучасна українська філософія: пошук ідентичності, діалог із європейською традицією.

МОДУЛЬ 2. СИСТЕМАТИЧНА ТЕОРЕТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Тема 8. Онтологія та метафізика

Предмет і статус онтології. Проблема буття від Парменіда до Гайдеггера: еволюція питання «чому є щось, а не ніщо». Фундаментальні онтологічні категорії: буття, суще, ніщо, субстанція, акциденція, можливість і дійсність. Матерія та форма, потенція і акт. Простір і час: субстанціальна і реляційна концепції; сучасна фізика та онтологія. Проблема універсалій. Детермінізм, індетермінізм, телеологія. Системний підхід та синергетика як сучасні онтологічні парадигми. Онтологічний статус ідеального: свідомість, мова, смисл. Проблема реалізму та антиреалізму у сучасній аналітичній філософії.

Тема 9. Гносеологія та епістемологія

Проблема пізнання: суб'єкт і об'єкт, можливість та межі знання. Агностицизм та його різновиди. Концепції істини: кореспондентська, когерентна, прагматична. Емпіризм і раціоналізм: сучасні інтерпретації. Трансцендентальна гносеологія Канта та її спадщина. Наукове знання: структура, динаміка, критерії науковості (Поппер, Кун). Соціальна епістемологія. Проблема скептицизму. Когнітивна наука та філософія розуму: проблема свідомості (hard problem), функціоналізм.

Тема 10. Філософія свідомості та антропологія

Свідомість як філософська проблема: дуалізм, монізм, фізикалізм. Проблема «інших розумів». Ідентичність особистості: тілесний і психологічний критерії. Людина як біосоціокультурна істота. Свобода волі та детермінізм. Самосвідомість, рефлексія, ідентичність. Тіло, гендер, суб'єктивність: феміністична та постколоніальна критика. Штучний інтелект і проблема свідомості.

Тема 11. Етика та аксіологія

Природа моралі та її філософське обґрунтування. Основні етичні теорії: деонтологія (Кант), консеквенціалізм (утилітаризм Мілля, Бентама), етика чесноти (Аристотель, MacIntyre). Метаетика: моральний реалізм, антиреалізм, емотивізм, нон-когнітивізм. Прикладна етика: біоетика, екологічна етика, етика технологій. Аксіологія: природа цінностей, ціннісний релятивізм і об'єктивізм.

Тема 12. Соціальна філософія та філософія політики

Суспільство як предмет філософського аналізу. Соціальна онтологія: природа соціальних фактів (Серл). Теорії влади: Фуко, Арентт, Агамбен. Держава, громадянське суспільство, демократія. Ідеологія та її критика.

Глобалізація та її філософські виміри. Філософія права. Пам'ять, травма, справедливість перехідного періоду: філософські аспекти.

Тема 13. Філософія мови та герменевтика

Мова як предмет філософії. Аналітична філософія мови: Фреге (смысл і значення), Рассел (теорія дескрипцій), Вітгенштейн (картина світу та мовні ігри). Теорія мовленнєвих актів (Остін, Серл). Герменевтика: від Шлейєрмахера до Гадамера. Герменевтичне коло. Рікер: нарратив і ідентичність. Постструктуралістська критика мови (Дерріда: деконструкція, *différance*).

МОДУЛЬ 3. МЕТОДОЛОГІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 14. Природа та специфіка філософського дослідження

Філософія як особливий тип дискурсу: відмінність від науки, мистецтва, релігії та ідеології. Поняття філософської проблеми, аргументу, концепції. Філософський текст та його інтерпретація. Коментар і критика як жанри філософського письма. Поняття філософської традиції та парадигми. Дисциплінарна структура сучасної філософії.

Тема 15. Методи аналізу та аргументації у філософії

Логічний аналіз аргументів: дедукція, індукція, абдукція. Типові логічні помилки та фалації. Концептуальний аналіз та прояснення понять. Метод мисленнєвих експериментів у філософії. Діалектичний метод: генеза та сучасні версії. Феноменологічний метод: редукція, дескрипція, аналіз інтенційних структур. Герменевтичний метод: принципи інтерпретації текстів. Компаративна філософія: методологія міжкультурного зіставлення. Деконструкція як метод.

Тема 16. Філософія науки та наукова методологія

Наука як соціокультурний та пізнавальний феномен. Критерії науковості: верифікація, фальсифікація (Поппер). Структура наукових революцій (Кун): нормальна наука, аномалія, революція, парадигма. Науково-дослідні програми Лакатоса. Епістемологічний анархізм Фейєрабенда. Відношення між філософією і наукою. Редукціонізм і холізм. Пояснення і розуміння в науках про природу та науках про дух (Дильтей, Вебер). Міждисциплінарність і трансдисциплінарність.

ВИМОГИ ДО ЗДІБНОСТЕЙ ТА РІВНЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ АБІТУРІЄНТІВ

Успішне засвоєння навчальної програми підготовки за освітнім ступенем «магістр» спеціальності В10 «Філософія» потребує від абітурієнта:

Знань: змісту основних філософських концепцій, шкіл і напрямів; першоджерел з історії філософії; понятійного апарату систематичної філософії та її субдисциплін; основ логіки та методології наукового дослідження.

Умій: самостійно аналізувати філософські тексти та виявляти їх концептуальну структуру; розрізняти та критично оцінювати аргументи; здійснювати порівняльний аналіз філософських позицій; формулювати і відстоювати власну аргументовану позицію; застосовувати методи філософського аналізу до сучасних проблем.

Навичок: академічного письма та побудови логічно послідовного тексту; роботи з науковою літературою та першоджерелами; ведення наукової дискусії.

Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою. Відбір абітурієнтів для зарахування здійснюється на конкурсній основі.

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

Завдання для фахового вступного випробування на здобуття освітнього ступеня «магістр» на основі диплома бакалавра, спеціаліста або магістра, здобутого за іншою спеціальністю, включає 20 тестових завдань з дисципліни «Філософія» за відповідними модулями.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Кількість балів за результатами фахового вступного випробування визначається шляхом підсумовування балів за виконання 20 тестових завдань.

При оцінюванні тестових завдань за кожну правильну відповідь абітурієнт отримує 5 балів, за неправильну – 0 балів (максимум 100 балів).

Фахове вступне випробування оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Загальна оцінка за підсумками фахового вступного випробування (200-бальна шкала) визначається за формулою:

$$З = O_{\text{тест}} + 100,$$

де $O_{\text{тест}}$ – оцінка відповідей на тестові завдання за 100-бальною шкалою.

Особи, які отримали на фаховому вступному випробуванні менше 125 балів, не допускаються до участі в конкурсі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. К.: Мала академія Наук України, 2017. 238 с.
2. Губерський Л. Філософія. Х.: Фоліо, 2017. 621 с.
3. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей [наук. керівники проекту: Барбара Кассен, Костянтин Сігов; пер. і ред. Володимир Артюх та ін.]. Вид. 3-тє. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2020. 570 с.
4. Захара, І. Українська філософія: навч. посіб. / Ігор Захара. Л.: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 354 с.
5. Кралюк П. Історія філософії України: підручник. К.: КНТ, 2015. 652 с.
6. Лютий Т. Пригоди філософських ідей Західного світу. К.: Темпора, 2019. 384 с.
7. Петрушенко, В. Філософія: вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії: навчальний посібник / Віктор Петрушенко. Л.: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 594 с.
8. Теоретична і практична філософія: навч. посіб. / В. О. Дем'янов та ін.; заг. ред. Л. О. Шашкової. К.: Київ. ун-т, 2017. 463 с.
9. Філософія: підручник: для студ. ВНЗ / Л. В. Губерський, В. П. Андрущенко, А. О. Баумейстер, І. С. Добронравова, В. В. Ільїн. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. Х.: Фоліо, 2018. 620 с.
10. Філософія [Електронний ресурс]: навч. посібник / Ю. М. Вільчинський, Л. В. Северин-Мрачковська, О. Б. Гаєвська та ін. К.: КНЕУ, 2019. 368 с.
11. Філософський енциклопедичний словник / Ред. Шинкарук В.І. та інші. К.: Абрис, 2002. 741 с.
12. Фюрст, М., Тринкс, Ю. Філософія / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2017. 528 с.
13. Хамітов, Н., Гармаш, Л., Крилова, С. Історія філософії: Проблема людини та її меж: Навч. посібник. 4-е видання перероблене та доповнене. К.: КНТ, 2016. 396 с.
14. Хамітов, Н., Крилова, С. Філософський словник. Людина і світ. 2-е видання, виправлене і доповнене. К.: КНТ, 2020. 296 с.